

ศีล สมาธิ ปัญญา กับเศรษฐกิจพอเพียง*

โดย

พระอาจารย์สุธีร์ ชาคโร

วัดป่าบ้านเหล่ากกหุ้ง อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น

* หมายเหตุ : เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ พระอาจารย์สุธีร์ ชาคโร แห่งวัดป่าบ้านเหล่ากกหุ้ง ต.สวนหม่อน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๔๙ พระอาจารย์สุธีร์ ชาคโร เป็นพระนักพัฒนาผู้ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชนบ้านเหล่ากกหุ้ง เกี่ยวกับ **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริเป็นแนวทางไว้ให้ประชาชนชาวไทยน้อมนำไปปฏิบัติ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของ
มรรค ๘ ซึ่งเหมือนกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
ทรงมีพระราชดำริไว้ในเรื่องของการมีภูมิคุ้มกัน มี
ความขยัน หมั่นเพียร มีสติปัญญา และความอดทน

หลักการคำสอนของพระพุทธเจ้า มีอยู่หลาย
ข้อ แต่การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงสอน
เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพราะว่า
พระองค์ท่านอยากให้ทุกคนในโลกสามารถช่วยตัวเอง
และยืนอยู่บนขาของตนเองได้อย่างเต็มภาคภูมิ ตาม
ลักษณะของตนเอง ไม่เขย่งก้าวกระโดดตามคนอื่น โดย
ไม่รู้ตัวตน และไม่มีการเตรียมพร้อมที่ดี

.....การปฏิบัติธรรมหากปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
ยาวนาน จะทำให้เกิดการหยั่งลึก จนกลายเป็น
อุปนิสัย ซึ่งเป็นผลจากการขัดเกลา กาย-วาจา-ใจ ด้วย
ศีล-สมาธิ-ปัญญา ด้วยข้อปฏิบัติ และมรรค ๘ ที่มีทั้ง

ความเห็นชอบ คำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ อาชีพอชอบ ความเพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่เนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น

“**คำริชอบ**” คือการริเริ่มอะไรไปในทางที่ดีที่ถูก
“**วาจาชอบ**” คือการกล่าว วาจาที่เป็นเหตุเป็นผล ไม่หยาบกระด้าง ไม่ส่อเสียดนินทา ไม่เพ้อเจ้อ หรือหากพูดตามหลักธรรมคำสอน ก็คือ การ กระทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะ การประกอบอาชีพ ที่ต้องเลือกสัมมาอาชีพ แล้วมุ่งมั่นในอาชีพด้วยความเพียร อุทิศหาในอาชีพนั้น ด้วยสติชอบ สมาธิชอบ จดจ่อด้วยความมีสติปัญญา

...สาเหตุที่หลวงพ่อกลับมาช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเป็นเพราะว่าได้มรรค ๘ ช่วยขัดเกลากาย วาจา ใจ จนกระทั่ง “**อิม**” อิมก็คืออิม พอก็คือพอ เมื่อตัวเราอิม เราเต็ม เราพอ แล้ว เราก็อยากแบ่งปันให้คนอื่น ๆ

บ้าง นี่คือเหตุของการแบ่งปัน ถ้าคนเรารู้จักพอแล้ว ก็
จะรู้จักการแบ่งปันกันมากขึ้น เพราะฉะนั้น **สัญลักษณ์**
ของความเป็นผู้พอ .. ความเต็มจริง ๆ คือ ผู้
อนุเคราะห์ ผู้ให้ ผู้เกื้อกูลต่อสังคม

ฉะนั้น **เศรษฐกิจพอเพียง** จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่
จะนำมาใช้ในสังคมโลก เพราะถ้าคนในสังคมไม่รู้จัก
ความพออยู่ในหัวใจ ก็จะเกิดปัญหา แต่ในขณะนี้สังคม
มักจะเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจาก **“ความพอ”** อยู่มาก
ความพอ ในที่นี้ โดยนัยยะ แล้ว เป็นความลึกซึ้งของ
เศรษฐกิจพอเพียง ที่หยั่ง ลึกลงในจิตเป็นเรื่องของใจ
ไม่ใช่เรื่องของวัตถุ

ตัวอย่างเช่น ถ้าหลวงพ่อบอกว่ามีข้าวกับแจ่วถ้วยหนึ่ง
ถ้าจิตหลวงพ่อบอกว่าพอ... หลวงพ่อก็พอ หลวงพ่อก็
กล้าแบ่งปัน เพราะความอึด ความเต็ม ความพอ มัน
อยู่ในจิตไม่เกี่ยวกับวัตถุ วัตถุเป็นปัจจัยส่วนร่วมให้

เห็นค่าของความอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง อุดม มั่งคั่ง
ร่ำรวย แต่**ความพอเพียง** เป็นเรื่องของเนื้อหาสาระของ
ความอímอยู่ในหัวใจ ของความรู้สึกของจิต ที่มีความ
เต็ม... ความอím... ความพอ.... พอมันอímมันเต็มแล้ว
มันยอมเป็นผู้ปล่อย... ผู้วาง... ผู้ให้...

ที่นี้หากเรามีความอím ความเต็ม ความพอ
มนุษย์ก็จะได้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น หาก
หลวงพ่อก็คือเป็นมหาเศรษฐี โลกจะได้รับประโยชน์จาก
หลวงพ่อก็คือมากมาย แต่ขณะนี้ หลวงพ่อเป็นเพียงพระ
ธรรมดาราบหนึ่ง ฉะนั้นประโยชน์ที่โลกจะได้รับจาก
หลวงพ่อ ถ้าพูดถึงเรื่องของวัตถุแล้ว มีไม่มากนัก แต่
มากไปด้วยความเมตตา กรุณา ซึ่งถือเป็นความยิ่งใหญ่
และมหัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นเศรษฐิกิจพอเพียงจึง
ต้องหยั่งลึกลงไปจิตใจด้วย

ฉะนั้น **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** จึงเป็น
ปรัชญาที่สูงล้ำ.... หลวงพ่อก็ไม่คิดเลยว่าในหลวงท่านจะ
ไปหยิบ บางส่วนของมรรค ๘ ซึ่งคำสั่งสอนของพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าไปให้ประชาชนนำไปใช้ ถือเป็นกุศโล
บายที่ดี เพราะ เมื่อประชาชนรับเอาคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าไปปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบ ตามสมควรแก่
ฐานะของข้อปฏิบัติแล้ว ความมั่นคงในทางการเงินย่อม
ตามมา เพราะเป็นผู้มีความเพียร จดจ่อใส่ใจแน่น
แล้วก็หมั่นประกอบอาชีพการงานที่ถูกต้อง ละเว้น
อบายมุขทั้งหมด และทำหน้าที่ด้วย ความ เอาใจใส่
พากเพียร ปฏิเสธความไม่ดีทั้งหมด ซึ่งหลังจากได้เงิน
มาแล้ว ก็จะมีรู้จักอดออม มัธยัสถ์ รู้จักจำหน่าย จ่ายแจก
รู้จักใช้สอย รู้จักจ่ายในสิ่งที่ควรจ่าย เก็บในสิ่งที่ควรเก็บ
อนุรักษ์ในสิ่งที่ควรอนุรักษ์ ซ่อมของเก่า บำรุงรักษา
ของใหม่ ดูแลเกื้อกูลบุคคลรอบข้างให้เป็นสุข ตอบสนอง
คุณบิดา-มารดาเลี้ยงดูให้เป็นสุข ปริยายของเงิน

ย่นลงมาอีก คือการอดทนทนเคี้ยวกลพระพุทธรูปศาสนา
เพราะเป็นที่ตั้งแห่งหลักธรรมคำสอน เราประกอบกิจ
อย่างนี้ มีหรือเศรษฐกิจจะไม่มั่งคั่ง โดยเฉพาะตัวเราเอง

ในความเป็นจริงแล้ว **หลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
นั้น..... ผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงคงมีแต่ **พระอรหันต์** เท่านั้น
เพราะพระอรหันต์ปฏิบัติหมดแล้ว ทั้งความเห็นตรง
ดำริชอบ เห็นชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ อาชีพชอบ
ความเพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ครบหมด

แต่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงใช้ ๓
ห่วง ๒ เงื่อนไข ก็เพราะพระองค์ท่านทรงเห็นว่า หลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ มีพระราชดำริเพียง
เพื่อให้บุคคลในโลกปฏิบัติแล้ว มีความมั่งคั่งอุดม
สมบูรณ์ในฐานะความเป็นอยู่ โดยไม่เดือดร้อนทั้งต่อ
ตนเองและผู้อื่น พระองค์ท่านทรงต้องการให้ทุกคนใน

ประเทศ มีความเห็นตรง เห็นชอบ เกิดขึ้นในตัวเอง มี
จุดยืนในตัวเอง มีดำริคิดชอบ มีการกระทำที่ชอบ มี
อาชีพที่ชอบ มีความ พากเพียรในหน้าที่การงานนั้น
แล้วก็จะจดจ่อใส่ใจ

การที่พระองค์ท่านทรงหยิบเอาไปเพียงส่วน
เดียวเท่านั้น ก็เพราะพระองค์ท่าน ไม่ได้อยากสอนให้
ทุกคนเป็นพระอรหันต์ เพียงแต่ต้องการประชาชนมี
ความอุดมสมบูรณ์ มั่นคงเป็นปึกแผ่น ในตนเอง.. เมื่อ
ประชาชนทุกคนเป็นปึกแผ่นในตนเองแล้ว ชุมชนและ
สังคมก็จะเป็นปึกแผ่นตามไปด้วย จนในที่สุดประเทศ
ไทยก็จะเป็นปึกแผ่นมั่นคง

...หลักปฏิบัติในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตามหลัก ๓ ห่วง ๒
เงื่อนไข นั้นจะมี **“คุณธรรม”** รวมอยู่ด้วย คือต้องมี
ความรู้คู่คุณธรรมและ คุณธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมี

ที่มา **คุณธรรมคือคุณงามความดี** เป็นฝ่ายดี อัน
เกิดขึ้นจากคุณงามความดี ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงที่
เกิดขึ้น แล้วเรียกว่าเป็น **ฝ่ายผล** เมื่อเราบอกว่า
คุณธรรมเป็นฝ่ายผล เราต้องหาเหตุก่อนว่าอะไร
ก่อให้เกิดคุณธรรม

ฉะนั้นคุณธรรม ไม่ได้มาลอยๆ ไม่ได้เอาปัจจัย
ส่วนร่วมเล็กๆ น้อยๆ แล้วมาเรียกว่าบุคคลนี้มีคุณธรรม
คำว่า **“บุคคลที่มีคุณธรรม”** หมายความว่า ต้องเป็น
บุคคลที่มีคุณธรรมเต็มเปี่ยม ยากแก่การตำหนิหวังดึง
ไม่มีอะไรต่างพร้อย ฉะนั้นคุณธรรมจะหลุดลอยๆ ไม่ได้

...ความมัธยัสถ์ กระหมัดกระหม่อมนั้น ต่างจาก
ความตระหนี่ ความตระหนี่เป็นโทษกับสังคมและ
ตนเอง เพราะคนตระหนี่ถือเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แต่คน
มัธยัสถ์ เป็นคนที่รู้จักกาลเทศะในการใช้จ่ายใช้สอย
ตามมีตามได้

.....

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหมดของโลก
มนุษย์ ถ้าประเทศใดปฏิเสธเศรษฐกิจพอเพียง
ประเทศนั้นก็ล่มจม ถ้าใครเถียงว่าทำไมพวกฝรั่งไม่ล่ม
จม หลวงพ่อก็เห็นดิน น้ำ ลม ไฟ ทำลายล้างอยู่
ตลอดเวลา มีอันตรายเกิดขึ้นทุกฝีก้าว ไม่เหมือน
เมืองไทยที่ร่มเย็น เป็นสุข อย่างที่สุดแล้ว เศรษฐกิจ
พอเพียงใครจะปฏิเสธไม่ได้ ถ้าเราปฏิเสธก็เท่ากับเรา
ปฏิเสธความขยันหมั่นเพียร ปฏิเสธความเป็นผู้มี
สติปัญญา ปฏิเสธความเป็นผู้รู้จักสร้างความสุข
ให้กับตนเอง เป็นผู้ประมาทเลินเล่อ...

หลวงพ่อบอกย้ำว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่อง
ของทุกสิ่ง ไม่ใช่เพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร
เท่านั้น โดยเฉพาะผู้บริหารบ้านเมือง ยิ่งต้อง น้อมนำ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปตรวจสอบ ประเมิน

สภาวะในจิตใจ อยู่ตลอดเวลา ต้อง สอนตนเอง ให้
เรียบง่าย ผีกตนให้เรียบง่าย .. ถ้าสอนตน ผีกตน ชัด
เกลตาตนเองเสร็จเรียบง่าย จนเกิดความสมดุลในจิตใจ
มีความคิดตั้งมั่นอยู่ในความถูกต้องทั้งหมด ความดำริ
ถูกต้องทั้งหมด ความใส่ใจจดจ่อถูกต้องทั้งหมด เป็น
ความสมดุล อนุโลมแล้วว่าพอสมควร หลวงพ่อก็คิดว่า
ผู้บริหารคนนั้นพอที่จะไปบริหารกิจการบ้านเมืองได้

แต่ตราบใดที่คนยังไม่เปลี่ยน ยังไม่เข้าถึง
เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ ตราบนั้นเรา
จะไม่มีทางเข้าถึงเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริงได้ ทั้งนี้
เพราะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงอยากให้ นำ
หลักการของ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข เจาะเข้าไปที่หัวใจ
ของคน แล้วปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กาย- วาจา-ใจ
ของบุคคลนั้นก่อน เมื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
ปฏิสังขร กาย-วาจา-ใจ ได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องถามว่า
“เศรษฐกิจมันจะพอเพียงหรือไม่ ” เพราะ ความ

เป็นอยู่ของตนเอง จะมั่นคง มั่งคั่ง เป็นปึกแผ่นขึ้นมา
เรื่อยๆ โดยไม่ต้องไปสอนเรื่องการทำบัญชี โดยใช้ ๓
ห่วง ๒ เงื่อนไข ทั้งนี้เพราะ “**เศรษฐกิจพอเพียง**” เป็น
เครื่องมือ ช่วยให้เกิดการครุ่นคิด ใคร่ครวญ จำแนก
เพราะทุกสิ่งล้วนมีเหตุมีผลด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อ อะไรไม่
เป็นเหตุเป็นผลก็จะไม่ทำ

...หากเราสอนคนแบบ สอนให้ปลูกผัก หรือ
สอนทำบัญชี ฯลฯ แทนการสอนให้ลึกซึ้งถึง “**หลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**” หลวงพ่อไม่เห็นด้วย ...
และคิดว่าคงไม่ประสบความสำเร็จ..... หลวงพ่อเห็นว่า
ควรน้อมนำหลักธรรมคำสอน ย่นมาที่ ๓ ห่วง ๒
เงื่อนไข มาสอน... อะไรที่เป็นความไม่ประมาท
เลินเล่อ ความใส่ใจ จดจ่อ ความเป็นเหตุเป็นผล ...
อะไรที่เป็นคุณธรรม ... อะไรคือความรู้ที่ถูกต้องตาม
ความเป็นจริง..... ความรู้ ก็คือความเห็นชอบ ดำริชอบ
ในภารกิจที่เราจะทำ ที่ต้องมีการคิดใคร่ครวญในสิ่งที่

ทำ ว่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง แก่สังคมส่วนรวม และแก่บุตรหลานของเราอย่างไร.....

สำหรับหลักธรรมที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติ แล้วได้ผล และบรรลุถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ **“ศีล-สมาธิ-ปัญญา”** เพราะหากเราสามารถ น้อมนำ ศีล-สมาธิ-ปัญญา เข้าไปชำระ สะสาง ชัด เกลา ภาย วาจา ใจ ของตนเองได้แล้ว เราก็จะเป็นผู้เข้าไปสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งการใช้หลักธรรมคำสอนนี้ ไม่ได้หวังเพียงแค่ให้พ้นทุกข์เท่านั้น แต่ทำเพื่อให้เราสามารถใช้ชีวิตอยู่ในโลก ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

การปฏิบัติ **ศีล** มีเจตนาละเว้นความผิดจากศีล ๕ ข้อ มีเจตนากำกับรักษาใจ ละเว้นความผิดที่จะเกิดจากศีล ๕ ข้อ ด้วยใจ ไม่ใช่แบกไว้บนหน้า เท็ดไว้บนหัว แต่ด้วยเจตนางดเว้นความผิดจากศีล ๕ ข้อ แล้วก็มี **สติ**

กำกับรักษาใจอยู่ ปัญญารอบรู้เท่าทัน และอบรมใจ
อยู่ จนจิตรวมตัวกันเป็น **สมาธิ** ซึ่งเมื่อเราไปปฏิบัติ
ภารกิจใด ก็มีความจดจ่อแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็
ไม่มีสิ่งใดที่ไม่สำเร็จ ฉะนั้น **ศีล - สมาธิ - ปัญญา** จึง
ครอบโลกธาตุ

ศีล เป็นที่ตั้ง-ที่อยู่ เป็นที่ไป-ที่มา แผ่นดินเป็น
อย่างไร... ศีลก็เป็นอย่างนั้น **สมาธิ** คือความตั้งมั่นใน
จิต เมื่อมีศีลและสมาธิเป็นฐาน ย่อมหนุนเนื่อง **ปัญญา**
ให้เกิดความมีเหตุมีผล มีพลังกำลัง ย่อมชำระ โลก
โกรธ หลง ให้สงบได้ นับประสาอะไรที่จะไม่สามารถ
สร้างเศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นมาในกมลสันดาน และใน
ฐานะความเป็นอยู่ ของครอบครัวของตนเอง

....ดังนั้นการที่ในหลวงท่านสอน**ศีล สมาธิ**
ปัญญา ในระดับโลกียมรรค ก็เพื่อให้โลกเกิดสันติ

สุข ร่มเย็นทางการเงิน และความสมบูรณ์พูนสุข ทุก ๆ ด้าน...

ในส่วนของอุตสาหกรรมนั้น แม้จะ ต้องการ
ความเจริญก้าวหน้า แต่ต้องเป็นไปอย่างช้าๆ เพื่อ
ไม่ให้เหมือน กับต้นไม้ที่หลวงพ่อบล็อก เร่งรดน้ำ ใส่ปุ๋ย
จนมันสูงชะลูด เมื่อลมพัดมาก็ล้มโค่น แต่ต้นไม้ของ
เศรษฐิกิจพอเพียง เราต้องให้เจริญไปตามลักษณะ คือ
ต้องมีความพอดี ดูแลรดน้ำ พรวนดิน ให้สมส่วน
และออกงามไปตามจังหวะเวลา

เช่นเมื่อถึงหน้าแล้ง ก็ต้องปล่อยให้มันสร้าง
ภูมิคุ้มกันของมันเอง ไม่ใช่อัดน้ำเข้าไปมาก ทำให้
ต้นไม้ไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ และเมื่อถึงหน้าแล้ง
ปีต่อไป เมื่อเราไม่ได้รดน้ำ ต้นไม้ปรับ ตัวไม่ทันก็ตาย
ในที่สุด จะเห็นได้ว่าแม้แต่ต้นไม้ เรายังต้องทำความ

เข้าใจกับลักษณะของต้นไม้ให้ดี ต้องให้ต้นไม้รู้จักสร้าง
ภูมิคุ้มกันในตัวเองด้วย

ฉะนั้น “คน” ก็เช่นเดียวกัน ที่ต้องสร้าง
ภูมิคุ้มกันให้ตัวเองด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อมีเงินกองทุน
ต่างๆ มาให้ชาวบ้านกู้ยืมเงิน ก็ต้อง รู้ด้วยว่าจะกู้ไปทำ
อะไร และต้องดูความสามารถของตัวเองด้วยว่าจะทำได้
หรือไม่ ไม่ใช่เขาเอาเงินมาให้กู้ก็กู้ ๓๐๐๐ บาท
หรือ ๕๐๐๐ บาท ก็กู้เพียงแค่ว่าเอาเงินจำนวนนี้ ไป
จ่ายค่าหอย ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าวิทยุ ค่าเหล้า ฯลฯ
แล้วก็เป็นที่ซ้ำอีก เป็นการสร้างหนี้ต่อไปเรื่อยๆ

สำหรับเยาวชนนั้น การสอนให้เด็กๆ เข้าใจ
เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น
สิ่งจำเป็น แต่ต้องผ่อนปรนลงมาหน่อย เพราะ
เยาวชนนั้นสติปัญญา จะมีช่วงแวบช่วงวาบตามอายุ แต่
ข้อดีคือ เป็นผู้ห่อหุ้มได้ง่าย เปรียบเสมือนดิน

เหนียวที่อ่อนนุ่ม ง่ายแก่การปั้น และอยู่ที่ผู้นำและ
ผู้ใหญ่ที่ต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี อาทิ ไม่ดื่มสุรา
ยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดเพื่อจ้อ ส่อเสียด
นินทาว่าร้าย แล้วให้ครูในโรงเรียนทำตัวให้เป็น
แบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

การสอนเด็กต้องไม่สอนว่านี่คือ ศิล สมาธิ
ปัญญา เพราะเขาจะเบื่อ แต่เมื่อเขาโตขึ้นแล้วจึงค่อย
สอนใหม่ การที่ครูจะสอนเด็กให้เป็นคนดีได้นั้น ครู
ต้องถูกฝึกก่อน ต้องสอนตัวเอง ต้องฝึกตัวเอง ให้รอบ
รู้เท่าทันก่อน ทำตัวให้อยู่ในหลักของเศรษฐกิจพอเพียง
ก่อน จึงจะไปสอนเยาวชนต่อไปได้ ครูต้องเป็นแม่แบบ
ที่มีคุณภาพ ฉะนั้นครูทุกคนจึงต้องสอนตัวเองก่อน
หากครูเองก็ยังไม่ถูกอบรม มั่งสอน ตัวครูเองก็ยัง
บกพร่อง แล้วครูจะไปสอนให้เยาวชนเป็นคนดีได้
อย่างไร

ฉะนั้นการสอนเรื่อง ศิล สมาธิ ปัญญาให้กับ
เยาวชน หลวงพ่อคิดว่าไม่จำเป็น แต่สิ่งจำเป็นคือต้อง
เริ่มต้นจากผู้ใหญ่ ด้วยการลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง
ซึ่งเรียกว่าสอนโดยไม่ต้องสอน ใช้วาจาที่เหมาะสม มี
เหตุมีผล ไม่ทิ้งงาน ไม่นินทา ส่อเสียด เพียงเท่านั้น
เยาวชนก็จะมีพ่อพิมพ์ แม่พิมพ์ ที่สวยงามน่าเอาเป็น
แบบอย่างในที่สุด.....

